

Katarzyna Zawadzka

Każde dziecko jest zdolne

Spis treści:

1. Wstęp
2. Kształcenie uczniów zdolnych w Gimnazjum nr 13 im. Unii Europejskiej i Gimnazjum nr 14 im. Hugona Kołłątaja we Wrocławiu
3. Współpraca szkoły z podmiotami zewnętrznymi przy wspieraniu uzdolnień uczniów

1. Wstęp

„Każde dziecko jest zdolne”
Dawid Lewis

Aktualne badania PISA (raport z grudnia 2010) pokazują znaczny wzrost umiejętności polskich gimnazjalistów. Zbadano dzieci z 65 państw. Wśród krajów Unii Europejskiej nasi uczniowie zajmują piąte miejsce w czytaniu i interpretacji, trochę gorsze, bo siódme w naukach przyrodniczych i wreszcie jedenaste w matematyce. Jak ocenia szef polskiego zespołu PISA Michał Federowicz: „dobre wyniki mamy dzięki nauczycielom gimnazjów”⁴, bo gdy tworzyły się te szkoły: „szli do nich aktywniejsi nauczyciele, którzy nie bali się wyzwiać”⁵. Wydaje się, że być może dopiero teraz widać pozytywne skutki reformy, która wprowadziła do systemu szkolnictwa tak często do tej pory krytykowane gimnazja. Badania pokazują również, że ubywa uczniów najsłabszych, ale **zbyt mało wspieramy grupę najzdolniejszych gimnazjalistów**. Najskuteczniejszą tutaj metodą, jak twierdzi Michał Federowicz, jest: „indywidualizacja, indywidualizacja i indywidualizacja”⁶.

Przychyliam się zdecydowanie do tych poglądów, gdyż obserwując, od dziesięciu lat pracę szkół – w ramach Wrocławskiej Koncepcji Edukacyjnej, programu *Od inspiracji do kreacji* – widzę, jak efektywnie można wspierać rozwój każdego ucznia poprzez zintegrowane rozwiązania systemowe. Kiedy buduje się dobrą koncepcję szkoły, opartą o diagnozę środowiskową (m.in. potrzeby uczniów), odpowiednią bazę i najważniejsze – kompetentną kadre, gdy konsekwentnie się ją realizuje, wtedy można liczyć na edukacyjny sukces wychowanków.

2. Kształcenie uczniów zdolnych w Gimnazjum nr 13 im. Unii Europejskiej i Gimnazjum nr 14 im. Hugona Kołłątaja we Wrocławiu

W Gimnazjum nr 13 im. Unii Europejskiej i Gimnazjum nr 14 im. Hugona Kołłątaja we Wrocławiu rozwój uzdolnień uczniów potraktowano w programie szkoły priorytetowo. Wypracowano systemy, które w trzyletnim cyklu nauczania pomagają uczniom odnaleźć swoje zainteresowania, rozpoznać lub potwierdzić uzdolnienia, a czasami odkryć niezwykły

⁴ <http://edunews.pl/>

⁵ Tamże

⁶ Tamże

talent. Każda ze szkół opracowała swój model działania, którego stałymi elementami są: **diagnostyka, metody aktywności twórczej wspierające rozwój, opieka psychologiczno-pedagogiczna nad wychowankami, indywidualizacja nauczania, promocja uczniów, współpraca z rodzicami oraz rozbudowana współpraca z różnymi podmiotami zewnętrznymi na rzecz uczniów zdolnych.** Ten model stwarza szansę na zrównoważony rozwój uczniów i jednocześnie wspieranie uzdolnień.

W kierownictwie gimnazjów i wśród nauczycieli istnieje świadomość, że aby profesjonalnie i intensywnie pomagać dzieciom w ich rozwoju, nie wystarczy sam już potencjał szkoły. **Trzeba budować struktury, programy współpracy, realizować projekty edukacyjne z zewnętrznymi partnerami, którzy pomogą uzupełnić i wzbogacić ofertę szkoły oraz wiedzę i umiejętności uczniów, pobudzić ich kreatywność, zainspirować do twórczych działań.**

W przedstawionych przeze mnie szkołach rozwiązania systemowe powstały niedługo po narodzinach gimnazjów w systemie oświaty, a więc blisko dziesięć lat temu. Stale są monitorowane, poddawane wewnętrznej ocenie i modyfikowane. Systematycznie wprowadzane zmiany są odpowiedzią na dynamikę świata zewnętrznego, rozwój nowych technologii, społeczeństwa obywatelskiego, na wymagania edukacyjne, ale przede wszystkim potrzeby samych wychowanków. Nowe pomysły, metody, projekty i programy edukacyjne, rozwiązania strukturalne mają determinujący wpływ na proces kształcenia i wychowania młodych ludzi.

W Gimnazjach nr 13 i 14 we Wrocławiu modele edukacyjne oparte są o egalitarną koncepcję uzdolnień, która widzi w każdym uczniu dziecko zdolne i nakazuje każde wspierać, zgodnie z jego potrzebami i stylem nauczania. **Ale też otoczyć szczególną opieką tych uczniów, którzy obdarzeni są wybitnymi zdolnościami.** Dla nich wszystkich pracują kompetentni nauczyciele, stale poszukujący, kreatywni, czasem idący ramię w ramię z uczniem, a często podążający za nim.

Każda ze szkół posiada swoją specyfikę, choć obie znajdują się w centrum dynamicznie rozwijającej się metropolii. Obie potrafią wykorzystać swoje usytuowanie oraz ofertę naukową i artystyczną, jaką proponuje miasto. Jednocześnie współpracują z szeroko rozumianym środowiskiem edukacyjnym we Wrocławiu, regionie, ale również za granicą.

Gimnazjum nr 13 od wielu lat prowadzi klasy, w których realizuje własne programy: matematyczno-fizyczny, biologiczno-chemiczny, geograficzno-turystyczny, filologiczno-dziennikarski, sportowy i program działań twórczych. Ma dobrą bazę do zajęć z wychowania fizycznego, wspiera wybitnych sportowców, aktywnie uczestniczy w życiu miasta i regionu w tym zakresie. Gimnazjum nr 14 pracuje Blokiem Aktywności Twórczej, interdyscyplinarnym programem edukacyjnym, w którym całe klasy uczestniczą w realizowaniu projektów zintegrowanych z różnych dziedzin wiedzy i kultury. Prowadzi również oryginalne projekty regionalne, w ramach których uczniowie, poznając, badając środowisko społeczne, przyrodnicze i kulturowe w „małych ojczyznach”, współpracują jednocześnie z mieszkańcami tych regionów na rzecz ich promocji. Obie szkoły mimo swoich preferencji przykładają ogromną wagę do równomiernego rozwoju wszystkich wychowanków. Nie brakuje więc propozycji (również zajęć pozalekcyjnych) dla wszystkich uzdolnionych, ale i dla tych, którzy mają pasję społecznikowską, chcą organizować pomoc innym, brać udział w działaniach charytatywnych, realizować się w wolontariacie.

Bogata oferta edukacyjna placówek i kompetentna kadra nie wystarczą jednak, aby możliwości dzieci zdolnych były wystarczająco zaspokojone. **Dzieci o szczególnie wysokim potencjale rozwojowym wymagają różnorodnych ścieżek zdobywania wiedzy i umiejętności, pomocy w znoszeniu niepowodzeń, wsparcia w budowaniu motywacji.**

Dobrze, gdy inspirację do działania, tworzenia, poszukiwań mogą czerpać z wielu różnorodnych źródeł i rozwijać się pod opieką nauczyciela–mistrza. I tu jest miejsce na indywidualizację nauczania, nie tylko w pracy na lekcji, ale również w propozycjach działań pozalekcyjnych i pozaszkolnych, na przykład poprzez Indywidualny Program Nauczania lub Indywidualny Tok Nauczania.

Realizacja zadań edukacyjnych wspierających uzdolnienia oparta jest w obu placówkach o żywą i wciąż rozszerzaną współpracę z różnymi podmiotami – w mieście i poza nim. **Pierwszym podmiotem, bezpośrednio uczestniczącym w rozwoju dzieci, obserwującym ich dokonania, są rodzice.** Są rzeczywistymi partnerami w sprzymierzonym działaniu edukacyjnym. Nie tylko finansują obozy naukowe, wycieczki dydaktyczne i liczne wyjscia do instytucji kultury, ale współuczestniczą w tych działaniach, poprzez opiekę nad dziećmi, pomoc w realizacji projektów edukacyjnych, imprez integracyjnych i artystycznych. Czasem również inicjują pewne działania (np. propozycje badawcze, profesjonalne kółko fotograficzne), niekiedy sami gotowi są poprowadzić zajęcia dydaktyczne (np. z geografii, historii, kurs pomocy przedlekarskiej).

3. Współpraca szkoły z podmiotami zewnętrznymi przy wspieraniu uzdolnień uczniów

Wśród innych ważnych partnerów we wspieraniu rozwoju dzieci i młodzieży można wyróżnić przede wszystkim placówki **naukowe, instytucje kultury, kluby sportowe, organizacje pozarządowe,** instytucje oświatowe, samorządowe.

Placówki doskonalenia we współpracy z kuratorium organizują dla najzdolniejszych uczniów konkursy z różnych dziedzin akademickich (np. Dolny Ślązak Gimnazjalista), Urząd Miasta wspiera projekty edukacyjne, Urząd Marszałkowski funduje stypendia. Wiele różnych instytucji proponuje konkursy, zawody, festiwale, przeglądy; spośród nich nauczyciele pomagają wybrać młodzieży najciekawsze i najbardziej wartościowe. Działalność tych instytucji jest ważna i potrzebna, ale nie jest to bezpośrednia praca z uczniem. W tej sprawie. W tym zakresie można liczyć na wiele innych podmiotów funkcjonujących poza szkołą.

Nasze gimnazja od początku swej działalności prowadzą żywą współpracę z wrocławskimi uczelniami. Młodzież może uczestniczyć w ciekawych zajęciach na Wydziale Biologii i Biotechnologii, w Instytutach Fizyki i Astronomii, Chemii, Geologii, Historii Uniwersytetu Wrocławskiego, w spotkaniach edukacyjnych na Politechnice (na licznych kierunkach), Uniwersytecie Przyrodniczym, Akademii Sztuk Pięknych, Papieskim Fakultecie Teologicznym. Placówki współpracują także z Wyższą Szkołą Teatralną, Akademią Wychowania Fizycznego i uczelniami prywatnymi, korzystają z ich propozycji warsztatów artystycznych, zajęć edukacyjnych, konkursów, seminariów.

W kolejny nurt współpracy na rzecz dziecka zdolnego wpisują się ze swoją niezwykle bogatą ofertą **wrocławskie instytucje kultury, które w większości prowadzą działalność edukacyjną.** Szkoły mają kontakt ze wszystkimi muzeami Wrocławia, Filharmonią Wrocławską, bibliotekami; uczestniczą w seansach Akademii Filmowej, spektaklach teatralnych, operowych, korzystają ze specjalnych propozycji warsztatów artystycznych, spotkań z autorami, artystami, realizatorami. Nauczyciele uczestniczą w tych spotkaniach z młodzieżą nie całymi klasami – choć tak też się zdarza – ale najczęściej w małych grupach, osób zainteresowanych i pasjonatów. Przeżycia towarzyszące tym spotkaniom pełnią często funkcję motywującą, mobilizują uczniów do pracy własnej, do odkrywania nowych zainteresowań, poszukiwania lektury, nowych kontaktów...

Wiele możliwości pomocy w pracy na rzecz dziecka zdolnego otwierają przed nauczycielami organizacje pozarządowe. Pedagodzy poszukują ofert, które stanowią atrakcyjne uzupełnienie programu wspierania uzdolnień. Dodatkowo, przy mizerii środków finansowych w oświacie, możliwość zapewnienia młodzieży aktywnego uczestnictwa

w ciekawych zajęciach, projektach, bez konieczności wnoszenia opłat jest powinnością nauczyciela.

Gimnazja wrocławskie współpracują z **towarzystwami i fundacjami oraz prywatnymi instytucjami, które prowadzą programy kulturowe, społeczne, integracyjne** (np. Fundacja Bente Kahan, Muzułmańskie Centrum Kulturalno-Oświatowe, Sempre Avanti, Towarzystwo im. Edyty Stein), ale też niekonwencjonalną edukację (promowanie nauczania matematyki, np. Stowarzyszenie Architektów Polskich i Koło Młodych Architektów EMSA). Organizowane są spotkania z podróżnikami (Polskie Towarzystwo Geograficzne), warsztaty artystyczne (np. Centrum Twórczości Dziecka) i inne. Spotkania proponowane przez organizacje pozarządowe mają najczęściej charakter cykliczny, toteż współpraca z nimi wpisuje się w wieloletnie działania systemowe.

Niezwykle ważne dla rozwoju uczniów jest aktywne zwiedzanie, możliwość poznania nowych miejsc, nowych ludzi, odkrywanie historii i kultury różnych społeczności, regionów państw. Wrocławskie szkoły prowadzą doskonale opracowane wycieczki tematyczne w różne strony Polski i Europy. Przygotowanie takich wyjazdów wymaga pozyskiwania kolejnych osób i instytucji do współpracy. Wśród nich są placówki dyplomatyczne, konsularne, ośrodki informacji turystycznej i kulturalnej, stowarzyszenia regionalne, czasem też jednostki samorządu terytorialnego, parafie i zgromadzenia zakonne, instytucje zajmujące się ochroną środowiska i popularyzacją przyrody. Uczniowie Gimnazjum nr 14 w ramach Bloku Aktywności Twórczej realizowali projekty regionalne w Rogalinie, Brzegu Dolnym i Kobyłej Górze, zaś projekty europejskie w Pradze, Dreźnie, Wiedniu, Wenecji i w Grecji. Młodzież z Gimnazjum nr 13 współpracuje ze szkołami w Niemczech, Francji i Ukrainie; regularnie odbywa się wymiana wychowanków, organizowane są również wycieczki tematyczne do Włoch, Grecji, Belgii.

Młodzi utalentowani sportowcy mogą liczyć na wsparcie szkoły, ale wybitne wyniki sportowe osiągają najczęściej w klubach. Dlatego gimnazja 13 i 14 prowadzą już od wielu lat bliską współpracę z klubami Gwardia, Słęża, AZS; nauczyciele mają również wiedzę, gdzie trenują ich uczniowie, jeżeli inicjatywę przynależności dziecka do takiego klubu wykazali rodzice.

Dyrektor Gimnazjum nr 13, Izabela Suleja, twierdzi, że uczniowie najbardziej potrzebują kontaktu z mądrymi i życzliwymi ludźmi. Wszystko jedno, czy będą to rodzice obdarzeni jakąś szczególną pasją, czy nauczyciele akademicy. Najważniejsze, by chcieli i umieli dzielić się swoją wiedzą, umiejętnościami oraz potrafili zafascynować młodzież.

Uczniowie są zadowoleni z proponowanych im zajęć, ale liczą jeszcze na nawiązanie kontaktów z przedstawicielami biznesu i możliwość przy tej okazji pomocy finansowej dla szkoły.

W rozmowach z nauczycielami przeważają opinie, że **współpraca z podmiotami zewnętrznymi przy wspieraniu uzdolnień uczniów jest niezbędna**. Uczniowie potrzebują nowych kontaktów, bodźców, zadań, profesjonalnej opieki w obszarze ich zainteresowań i talentów. Wtedy **zwiększa się szansa na znalezienie indywidualnej ścieżki rozwoju**, na odkrywanie „nowych światów” i poznawanie nowych ludzi, fascynujących osobowości, nauczycieli–mistrzów. Nigdy nie wiadomo, kiedy naprawdę zdarzy się „to najważniejsze” dla przyszłości młodego człowieka.

Lechosław Hojnacki

Jak technologie informacyjne i komunikacyjne mogą wspomagać rozwijanie uzdolnień uczniów

Spis treści:

1. Stosowanie TIK w brytyjskich szkołach – wyniki przeprowadzonych badań
2. Zastosowanie nowoczesnych technologii w procesie edukacyjnym ucznia zdolnego – koncepcja rusztowań
3. Fizyka online

1. Stosowanie TIK w brytyjskich szkołach – wyniki przeprowadzonych badań

Odpowiedź na tytułowe pytanie jest o tyle trudna, że chciałoby się odpowiedzieć: na wszelkie możliwe sposoby. Ponieważ nie da się zacząć od “wszelkich możliwych sposobów”, w niniejszym tekście skupimy się na kilku.

By przekonać się, które sposoby sprawdzają się szczególnie w praktyce, warto skorzystać z wyników badań. W 2003 roku przeprowadzono badania, sygnowane przez DfES (Department of Education and Skills), ówczesny brytyjski odpowiednik naszego Ministerstwa Edukacji. W badaniach tych szczegółowym studiom poddano szkoły, które uprzednio zidentyfikowano jako stosujące technologie informacyjno-komunikacyjne z wysoką skutecznością.

Posługiwanie się TIK miało pozytywny wpływ na wyniki uczenia się, przy czym najistotniejszym czynnikiem było podwyższenie zaangażowania uczniów i wzrost ten był charakterystyczny dla wszystkich badanych grup wiekowych i obu płci. Stosowanie TIK oddziaływało korzystnie na różne aspekty procesu uczenia się:

- **zaangażowanie** (dzięki wielozmysłowym bodźcom),
- **badania uczniowskie** (dzięki dostępowi do przeszukiwania i selekcjonowania szerokiego wachlarza źródeł informacji),
- **pisanie i redagowanie** (dzięki dostarczeniu uczniom znacznie poszerzonych możliwości formułowania komunikatów oraz dzielenia się pomysłami i osiągnięciami),
- **prezentację** (dzięki umożliwieniu estetycznego i profesjonalnego prezentowania własnych osiągnięć).

Wszystkie te stworzone przez TIK narzędzia nie tylko stymulują, ale i rozwijają możliwości uczenia się uczniów, w tym szczególnie zdolnych.

Uczniowie jako najbardziej użyteczne narzędzia wskazywali Internet, tablice interaktywne oraz oprogramowanie do edycji, prezentacji i publikacji. Należy pamiętać, że wyniki te uzyskano w kraju, w którym ówczesnie tablice interaktywne były powszechnym wyposażeniem szkół na tyle jeszcze nowym, że spełniało motywacyjną rolę nowinki technicznej dla uczniów, ale już kompleksowo wdrożonym (wyszkolenie i praktyka nauczycieli, oprogramowanie edukacyjne, przykłady dobrych praktyk, wsparcie metodyczne). We wzmiankowanym na początku badaniu w przypadku uczniów o szczególnych uzdolnieniach zanotowano istotniejszy wpływ informacyjnych, niż komunikacyjnych aspektów użycia TIK. Dla przykładu – pozytywnego efektu dostępu do cyfrowych źródeł informacji dopatrzono się nie tylko w poszerzeniu możliwości czerpania wiedzy, ale także